

A SZCIENTOLÓGIA
TÖRTÉNETI-MORFOLÓGIAI
VONATKOZTATÁSI
RENDSZERBEN

Dario Sabbatucci
vallástörténet-professzor
Római Egyetem
Róma, Olaszország

1983. december 12.

A SZCIENTOLÓGIA
TÖRTÉNETI-MORFOLÓGIAI
VONATKOZTATÁSI
RENDSZERBEN

A SZCIENTOLÓGIA
TÖRTÉNETI-MORFOLÓGIAI
VONATKOZTATÁSI
RENDSZERBEN

TARTALOM

I.	Bevezetés	1
II.	Hitelvi tartalma	2
III.	Rituális gyakorlat	4
IV.	Végső gondolatok	7

A SZCIENTOLÓGIA TÖRTÉNETI-MORFOLÓGIAI VONATKOZTATÁSI RENDSZERBEN

Dario Sabbatucci
vallástörténet-professzor
Római Egyetem
Róma, Olaszország

1983. december 12.

I. Bevezetés

A Szciantológia „profetikus” vallás, amely karizmatikus alapítójának, L. Ron Hubbardnak a tanításain alapszik, ahogy a buddhizmus Gautama, a Buddha tanításain, a kereszténység Krisztusén, az iszlám pedig Mohamedén (korunk három nagy vallását említve). Krisztustól és Mohamedtől eltérően L. Ron Hubbard nem állította magáról, hogy isten, vagy hogy isteni kinyilatkoztatásban részesült. Ahogy Gautama, Hubbard is azt állította magáról, hogy olyan ember, aki felfedezte a szellemi megvilágosodás, megváltás és szabadság felé vezető utat.

L. Ron Hubbard 1950-ben publikálta a *Dianetika: A szellemi egészség modern tudománya* című sikeres könyvet. A könyv azt ígérte, hogy elérhetjük „valódi önmagunkat” (vagy „az élet statikumát”) a külső világgal (káosz) szemben, olyan axiómákkal, amelyeket társadalmi-antropológiai, történelmi-vallási, filozófiai-vallási érvekkel lehet alátámasztani. Tény, hogy ennek a könyvnek a sikere nyomán létrejött egy vallás, a Szciantológia, amelynek a Dianetika jelenleg csak egy részét alkotja. Ne tévesszen meg az, hogy a „Szciantológia” szó tudományos jellegű kifejezésekből származik. Ez egy modern vallás, amely egyszerűen azáltal, hogy modern (a mai kor emberének szól), úgy mutatja be magát, mint tudományos tevékenységet. Ehhez kapcsolódva idézek két hasonló esetet, amelyek vallási jellegéhez semmilyen kétség nem fér: a bahaizmust az iszlám világban, illetve a keresztény tudományt a keresztény világban.

A bahaizmus a múlt században indult; neve az alapítójának titulusból – *Baha'Ullah* („Isten Pompája”) – származik. Ő korábban a babizmus követője volt, amely egy iszlám vallási mozgalom Perzsiában. A bahaizmus legfontosabb megváltástani iránymutatása az, hogy a tudomány és a vallás között egységességre kell törekedni.

A keresztény tudomány mozgalmat a múlt század vége felé alapította Mary Baker Eddy amerikai próféta. Ez a vallás a pszichoszomatikus orvoslásban gyökerezik. L. Ron Hubbard „mentális egészségről” szóló népszerű könyvéhez hasonlóan a keresztény tudomány is egy népszerű könyvvel indult Eddy tollából, amely 1875-ben jelent meg *Tudomány és egészség* címmel. Az „egészség” ezeknél a profetikus szerzőknél ugyanazt jelenti, mint a „megváltás”, így többé-kevésbé újraélesztik a latin „salus” szó fogalmát.

Az első Szciantológia vallási közösség 1954-ben alakult meg egyházként, Kaliforniai Szciantológia Egyház néven. Ezáltal a vallás tökéletesítette magát, a keresztény egyházszervezeti minta alapján szerveződve. A Szciantológia-egyházak szétszóródtak különböző városokba az angol nyelvű világon (Kanada, Ausztrália, Dél-Afrika, Anglia és az Egyesült Államok) belül, valamint Franciaországban, Németországban, Dániában, Hollandiában, Olaszországban és Svédországban. Más európai országokba (Belgium, Ausztria, Írország) és Európán kívüli országokba (Japán, Dél-Korea, India, Izrael, Mexikó) Szciantológia-missziók és -egyházak jutottak el.

II. Hitelvi tartalma

1. A keresztény kultúrában az alapvető vallási értékekre vonatkozó hitelvek egészét teológiának nevezik, mert minden Isten és az isteni Akarat ismeretéhez kapcsolódik. Itt a Szciantológia kifejezés és fogalom jelenik meg a „teológia” helyett. Isten (teo-) tanulmányozása (-lógia) helyett, itt a tudás (szciento-) tanulmányozását (-lógia) látjuk. Ám mindkét esetben a tudás számára kitűzött valódi cél az abszolútum; és ez a „tudás” tényleg abszolút. Bár úgy tűnik, hogy tanulást és alkalmazást igényel, ez spirituális tevékenység, és túllép a fizikai univerzum empirikus ismeretén, bár képesnek tartják rá, hogy abba is beleavatkozzon.

A Szciantológia hitelvi tartalma tehát a befelé tekintési tendenciából származik; ez megtalálható abban a keresztény törekvésben, hogy keresd „Istent önmagadban”, ami jellemző a misztikus mozgalmakra. A Szciantológia Egyház azt veti fel – és ez megfogalmazódik a kaliforniai alapokmányában –, hogy „a legjobb bizonyíték Isten létezésére az az Isten, amelyet az ember saját magán belül megtalál”. Mindazonáltal a Szciantológia belülré irányuló kutatásának explicit és implicit modellje a védikus vallás folyamatát követi, amely az *Upanisádról* folytatott meditációval kezdődött.

Az *Upanisád* modell így épül fel: az univerzum lényege, a *Brahma*, azonosul az ember lényegével, az *atmannal*; így az ember úgy léphet kapcsolatba az univerzummal, hogy elismeri saját *atmanját*, anélkül hogy felvenné a kapcsolatot az istenekkel, akik, mint bármely többistenhitű vallásban, magát az univerzumot alkotják, annak különféle formáiban és megjelenéseiben. A Szciantológiában az *atman* helyett a *thetán* tölti be a „megváltoztathatatlan lényeg” funkcióját, amely túlmutat bármilyen lehetséges formán.

2. A *thetán* fogalma alapvető a Szciantológia vallásban, ahogy a lélek fogalma is az a keresztény vallásban. De mivel különbséget kell tenni a *thetán* és a lélek fogalma között, a Szciantológia létrehozott egy új szót, a *thetánt*, amely alkalmasabb egy új vallás számára.

Az új szó megoldást ad két ellentétes szükségletre: 1. teljes megújulást érni el, amely mentes minden korábbi szemantikától; ezért lett kiválasztva egy nem létező szó, amely minden létező nyelven jelentés nélküli; 2. a kitalált önkényesség korlátozása, hogy az új szó ne legyen jelentés nélküli, még ha nincs is jelentése a létező nyelveken. Összefoglalva, kívánatos volt az új szónak olyan szükségességet adni, amely áthidalja a kicselezhetőséget. A görög *théta* betűre esett a választás, amely önmagában nem jelent semmit. Ez a *theosz* (isten) és a *thümosz* (lélek) első betűje, és egy olyan szót alkottak ebből a szógyökből, amely hangtanilag hasonló az indiai *atman* szóhoz.

Az *atman* és a *thetán* közötti morfológiai kapcsolatot, amelyről objektíven úgy vélnénk, hogy a másodiknak az elsőből való származtatása miatt van, a Szciantológia ehelyett úgy tekinti, hogy a hubbardi fogalom indiai előfutáráról van szó; így a Szciantológia-könyvekben azt találjuk: „Az *Upanisád*ban lévő örök elpusztíthatatlan önvaló (*atman*) a *thetán* Szciantológia-beli fogalmának korai előfutára.”

3. A Szciantológia követi az *Upanisád* modellt, azzal a céllal, hogy befelé tekintve pontos kapcsolatot találjon az én és az univerzum között: „Apránként, miközben a *thetán* halad az önmagáról való tudásban, növekszik az arra való képessége, hogy kapcsolatba kerüljön az egyetemes erőkkel (dinamikák), amelyek a valamivé válás szintjén működnek (szemben a levés szintjével, ahol a *thetán* felismerhetővé válik).”

A *dinamikák* száma nyolc, és ezek késztetések az egyén túlélése felé önmagaként; a szexen és a családon keresztül; a csoporton keresztül (amely egy kisebb közösségtől az országig terjed); az emberiségen keresztül; életformákon keresztül (állatok és növények); a fizikai univerzumon keresztül; a szellemi univerzumon keresztül – ezt szimbolizálja a *théta* betű, például a *thetánban* –, vagyis szellemi lényként; és a Legfelsőbb Lényen keresztül.

4. A thetán és a nyolc dinamika közötti kapcsolatnak vannak pszichoszomatikai, etikai, paratudományos és rituális következményei. A Szciantológia szempontjából ezt a kapcsolatot úgy lehet leírni, hogy a káosz csökkentése a rendezett valóság irányába, amelyet a thetán képez. Az egészség megérthetjük pusztán történelmi-vallási szempontból is, megtalálva bármely vallás jellemző funkcióját, ahogy metatörténelmi értéket tulajdonít a történelmi realitásoknak. Itt, mint máshol is, a cél a metatörténelmi „levéssel” legyőzni a kaotikus történelmi „valamivé válást” – magát a történelmet, úgy tekintve, mint személyes történelem, nemzeti történelem, az emberiség története, természettörténet, a természetfeletti története (a világ teremtése, a Teremtő működése, beavatkozása a teremtett világ működésébe). Mindezek a „történelmek” csapdába ejtik és elpusztítják az egyént, aki nem tudja, hogyan orientálja magát (és orientálja ezeket), mert a thetán elveszítette az önmagával kapcsolatos tudatosságát. De amikor a thetán eléri a teljes tudatosságát, akkor újra minden rendben lesz, az alábbi következményekkel:

Pszichoszomatikus következmények: A thetán mentális és fizikai egészséget idéz elő, megadva a lehető legjobb irányt a test és a psziché tevékenységének.

Etika: A thetán irányítja a családi kapcsolatokat, a társas és széles körűen az emberi kapcsolatokkal együtt.

Tudományos: A thetán minden területen fényt hoz a tudományos és technológiai kutatásba. A technikai és tudományos eredményeken túl kedveli a művészeti és irodalmi alkotást is. Hubbard, a tanító, íróként és tudósként egyaránt kitűnik; különösen tehetséges volt a tengerészetben, a fényképészetben, a zenében, az ásványtanban, a mezőgazdaságban és a kommunikációs rendszerekben.

Ebből a nézőpontból megfigyelhetjük, hogy az *Upanisáddal* való párhuzam hogyan jut el a legvégső következményeiig: a tantrizmus, ennek a vallási fejlődésnek a végterméke, olyan erőt ígér, amely abban a korban és környezetben határozottan „varázslatnak” nevezhető; a Szciantológia olyan erőt ígér, amelyet művészi-irodalminak vagy tudományosnak vagy technológiainak nevezünk; de mindkét esetben a világ misztikus megnyílásáról beszélhetünk annak a lénynek bármely beavatkozása előtt, aki felfedezte saját magában a misztikus képességet, hogy beavatkozzon.

III. Rituális gyakorlat

1. A thetán elméleti megalkotása rituális következményekkel is jár. Minden fenntartás mellett is valódi thetánkultuszról beszélhetünk, tekintve, hogy a thetán fogalma az az

elképzelés, amely magának a Szcientológiának az egyediségét biztosítja. Más szóval: a liturgiai formalitások, a vallási szertartások, a lelkészek, a szimbólumok stb. mind csupán kiegészítő kellékeknek mondhatók a thetánhoz képest, miközben a thetán felismerésének rítusa (ez az „auditálás”, amelyről később még beszélek) alapvető. Ezeket a „kellékeket” tekinthetjük a keresztény vallásból kölcsönvettnek is, bár a Szcientológia hajlamos az „összehasonlítható vallástudomány” irányába menni.

Ezek valójában nem két különböző forrásból erednek, mert az „összehasonlítható vallástudomány” csupán nem európai vagy kereszténység előtti kulturális megnyilatkozások öntudatlan leszűkítése a keresztény vallási tematikát megelőzően (legalábbis abban, ahogy Hubbard az „összehasonlítható vallástudomány” kifejezést használja). Ami azt a keleti jelleget illeti, hogy a vallási téma a thetánt (önmagunk) hangsúlyozza, nem pedig Istent vagy valamilyen emberfeletti erőt, a Szcientológia fenomenológiai értelemben igenis érvényesnek és legitimnek tekinthető, egyrészt az „isteni” jelleg miatt, amivel a thetánt felruhazza (mert az *igenis* emberfeletti), másrészt a formális és lényegi analógiák miatt, amelyek más (különösen keleti) vallásokkal, de magával a kereszténységgel összevetve is megfigyelhetők.

Mindenesetre a Szcientológia-szertartások között megtaláljuk a névadást (keresztelés helyett), az esküvőket és a temetéseket, az arra irányuló gyakorlatok mellett, hogy felismerjék a thetánt és ennek univerzális kapcsolatait (főként az auditálás, részben az egyházi szertartás keretében).

2. Az auditálás fenomenológiai értelemben egy beavatási rítus, bár a Szcientológia vallás minden szintjén gyakorolják. Ez a bevezető rítus a Szcientológiába, ahol az egyén először szerez tudomást a thetánról. A *szubjektív* megítélés a Szcientológiában különböző lehet a vallási fenomenológia *objektív* megítélésétől: a Szcientológia írásaiban az auditálást inkább „lelkészi tanácsadásként” írják le, nem rítusként (hogy a keresztény valláshoz hasonlítsuk); egy lelki tanácsadó tevékenységéhez hasonlóként (bár ez a katolikus gyónás körén belül van), az inkább „szentségszerű” tevékenységekhez képest, amelyeket egy pap végez. Ez azért van, mert mindenkinek képesnek kell lennie önmagát thetánként ismerni, és ezt szubjektíven tudni. A folyamat kissé emlékeztet a pszichoanalitikus kezelésre, de a szcientológusok jobban szeretik zen gyakorlatokhoz hasonlítani.

Az auditálási rítust rögzített időtartamú „ülésekben” végzik (rituálé, mint említettük). A lelkészt „auditor”-nak nevezik; azt, akit auditál, „preclear”-nek. A auditálás terminológiájából, amennyire csak lehetséges, el van távolítva mindaz, ami beavatási

rítusra utalna, mintha nem beavatási rítus lenne, hanem kötetlen tanácsadás, bár katartikus céllal. A beavatott megjelölése a „preclear” szó jelentésében – valaki, aki még nem Clear, de erre törekszik – újra felmerül.

A beavatás fokozatos, mint az ősi misztikus vallásokban és magában a kereszténységben is, ahol a tökéletesség fokozatosan jön létre: keresztelés, bérmálás, oltáriszentség; hasonlóan a kereszténységbe való belépéshez, ennek megerősítéséhez és az úrvacsorázók közé való felvételhez, amely szintén fizikailag egyesíti az emberi testet Krisztus testével.

A folyamat, amely a preclear első szintjétől eljuttat a Clearig és azon túl, felszabadító folyamatként van elgondolva, és a „release” szót használják egy olyan személyre, aki épp végighalad ezen a folyamaton, amelynek minden egyes lépését egy „release-fokozatnak” hívják, egészen a Clear állapot eléréséig.

A Clear lenne a „szent”, illetve „szent”-jelölt. A szcientológusok szívesebben hasonlítják a buddhista arhathoz („tiszteletre méltó”) és a bódhiszattvához (olyan személy, aki elérte a Buddha állapotot, mégis a világban marad, hogy segítsen másoknak is elérni ezt). De a Cleart egy „számítógép” analógiájában is lehet értelmezni, abban az értelemben, hogy megszerezte az arra való képességet, hogy szenvtelenül (érzelmi viharok nélkül) megoldjon bármilyen problémát, ha minden adat rendelkezésre áll. A számítógép képét gyakran használják a Szcientológiában – amelyet „az úrkorszak vallásaként” határoznak meg.

Beszélnék a Hubbard által feltalált „elektrométerről”, amelyet az elektronikát használó modern kor liturgikus eszközének is tekinthetünk. Ez egy elektronikus mérőeszköz, amely objektíven jelzi a lelki gyötrelmet és az ezt követő felszabadulás mértékét, amelyet a preclear egy auditálási ülésben elér.

3. A Szcientológia-egyházak által nyújtott vallási szertartások nem nagyon különböznek az Amerikában működő különféle protestáns felekezetek szertartásaitól. A szcientológusok egyedisége nem annyira a formában, hanem a tartalomban jelentkezik. A Szcientológia-prédikáció, amely a szertartás lényegi részét alkotja, nem fogalmaz meg dogmát, és nem fenyeget pokolszerű büntetéssel, hanem egyfajta racionális gondolatsor. A dogmákat Hubbard axiómáival helyettesíti, és az egyetlen „fenyegetés” az, hogy „az élet pokollá válik”, amennyiben elmulasztják alkalmazni a Szcientológia alapelveit. A Szcientológia-szertartás magában foglal egy imát is, egyfajta kérelmet egy emberfeletti hatalomhoz, amelyről úgy hiszik, hogy képes teljesíteni a kéréseket. Ez a Szcientológia

liturgiai kézikönyveiben javasolt tevékenység arra kéri az Univerzum létrehozóját, hogy 1. tegyen képessé minden embert, hogy megértést érjen el saját szellemi természetéről, és megismerje az Univerzum forrását, a „teljes szabadság” elérése céljából (az imát úgy hívják: „Ima a teljes szabadságért”); 2. őrizze meg az emberi jogokat, hogy mindenki abban hihessen, amiben akar, szabadon gyakorolhassa vallását, és ne legyen háború, szegénység és szükség. Az ima végén egy „Ámen” hangzik el, ahol Istent nyíltan megnevezik: „Adja Isten, hogy így legyen.”

4. Az esküvő és a temetés, amelyek többféle formában is megjelennek a Szcientológia liturgiájában, nem a thetán feltételezett szükségleteiből fakadnak. Csak az újszülött névadó szertartásánál – amely ugyanazt a szerepet tölti be, mint a keresztelés a keresztény vallásban – találjuk úgy, hogy a Szcientológia írásai szerint a funkciója közvetlen kapcsolatban van a thetánnal.

Íme a szöveges magyarázat a szertartáshoz: „A névadó szertartás fő célja, hogy segítsen a thetánnak orientálódni. Csak nemrég vette át az új testét. Tudja, hogy az övé, és hogy ő működteti. De soha nem mondták meg neki, hogy mi a teste identitása. Tudja, hogy van körülötte jó néhány felnőtt test, de még nem mondták meg neki, hogy vannak bizonyos felnőttek, akik gondoskodnak majd a testéről, amíg az annyira meg nem nő, hogy ő képes lesz teljes mértékben irányítani.” Más szóval, ez az a rítus, ahol a thetánnak bemutatják a testét, a szüleit, a keresztszüleit és a gyülekezetet.

5. Összhangban vallásos természetével, a Szcientológia használ különféle megkülönböztető jeleket – például az egyház lelkészei által viselt és az egyházakban megjelenő Szcientológia-keresztet –, amelyek azonnal közlik, hogy vallással van dolgunk.

IV. Végző gondolatok

Jelen beszámoló célja, hogy megválaszolja azt a kérdést, hogy vajon történet- és vallástudományi szempontból a Szcientológiát minden viszonylatban vallásnak kell-e tekinteni. Nem foglalkozott azzal, hogy némileg hiányzik belőle az „isteni” és az „eszkatológia”, sem azzal, hogy van kodifikált etikai rendszere vagy jobbitást célzó politikája. Ez azért van, mert sem ezen elemek hiánya, sem jelenlétük nem elengedhetetlen a tudományos elbírálás céljából.

A vallástudomány megalapításakor E. B. Taylor kizárta a vallás definíciójából azt, hogy „egy legfelsőbb lénybe vagy a halál utáni ítélkezésbe vetett hit”. Ebben a tekintetben hozzátehetjük,

hogy a Szciantológia esetében nincsenek ártalmas kihagyások, viszont vannak olyan elemek, amelyek felépítenek egy olyan vallási struktúrát, amely ténylegesen túllép mind a teológián, mind a keresztény eszkatológián.

Ennek megvilágítására a következő példát hozom egy konkrét eltérésre a hagyományos eszkatológiai vonaltól: azzal az elgondolással, hogy a thetán egy halhatatlan lény, amely teljesen kívül esik egy bizonyos történelmi időszak, vagyis egyetlen élet, korlátain, a „vég”-re vonatkozó eszkatológiai tárgyalás értelmét veszti.

Befejezésként, a Szciantológiát az teszi vallásként elismerhetővé, hogy először is hasonlít más vallásokra (ahogy ebben a beszámolóban már megállapítottuk). Továbbá – különösen annak fényében, ahogy a Nyugaton különbséget tesznek a „világi” és a „vallási” jelenségek között – mindennek, amit a Szciantológiában mondanak vagy tesznek, csak úgy lehet – és kell, hogy legyen – értelme a mi kultúránkban, ha vallásként értelmezzük.

Ezért jelen beszámoló minden lehető bírói kérdést megválaszol, egyértelműen kijelentve, hogy a Szciantológia vallás – elméleti tartalma miatt, amely magában foglalja a megváltást; dehistorizáló rituáléja miatt; profetikus hittérítési indíttatása miatt; és egyházi szerveződése miatt, amely egyebek között meghatározza saját viszonyulását azoknak az államoknak a szervezetéhez, ahol az állampolgárok körében szívesen látott vallás.

DARIO SABBATUCCI

1983. december 12.